

et representatio, quædam motio est; et sic modus afficiendi potentiam, qui variat motionem, refunditur in varietatem representationis; diversa autem representatio respicit signatum sub diversa formalitate seu ratione formali representabilis, quia representatio et representabile proportionari debent, et uno variato variatur et aliud, et ita redditur diversificatum ipsum signum formaliter ratione signati et representabilis, licet materialiter sit idem.

Secundo arguitur, probando quod etiam ex parte signati, et in ordine ad illud, non sit realis relatio. Primo, quando signatum non existit; et tamen non minus formaliter est signum respectu illius, quia representat illud actu ipsi potentia, et tunc relatio ad signatum non existens non est realis. Secundo, quando signum representat aliquod ens rationis, ut conceptus chimæ, vel effigies, et imago exterior illius. Tertio, quia relatio signi differt a relatione imaginis, et solum per hoc quod signum tangit signatum ut representandum potentia, imago autem respicit exemplar, ut imitandum a se; sed in signo, hoc quod est esse representabile potentia non est aliquid reale sed rationis, quia ad potentiam cognoscentem non ordinatur signatum reali ordinatione et relatione, sed ut manifestabile, et ut cætera objecta quæ non mutua relatione respiciunt potentiam; ergo signum attingitur a signato sub formalitate quadam rationis, atque adeo non per relationem realem. Denique, quia ipsum exercitium significandi, seu representandi nihil reale ponit in signato. Nec enim mutatio aliqua fit in signato per hoc quod representatur a signo, fit autem mutatio realis in potentia per hoc quod moveatur de novo a signo; ergo respectu signati relatio signi realis non est, quia non potest esse

magis realis potestas significandi, quam actus, et exercitium.

Respondetur ad primam probationem quod signum, non existente signato, non manet formaliter signum, sed fundamentaliter, quia deficit formalis et actualis ratio substitutionis, non existente eo pro quo substituit; sed manet virtus manifestandi se et signatum sic absens, quia manet proportio seu conexio ad ipsum, quæ fundare potest talem relationem, et virtute hujus fit representatio non virtute relationis qua formaliter constituitur in ratione substituti.

Ad secundam probationem dicitur quod conceptus entis rationis, vel illius imago exterior eodem modo se habet atque conceptus rei absentis, Representat enim illam conjunctionem realitatum, quarum conjunctio est impossibilis et chimærica, et de illis realitatibus datur realis conceptus, vel etiam sensibilis imago, si realitates sensibiles sint. Ad illud vero quod in tali objecto pure chimæricum est et ens rationis, non datur relatio realis signi naturalis, sed datur reale manifestativum et representivum, quod realem relationem non requirit, nec dicit formalitatem signi, sed transcendentalem rationem representativi.

Ad tertiam probationem respondetur quod signatum, ut objectum manifestabile potentia, aliquid reale est in se, licet non mutua relatione referatur, neque ad potentiam cui est representabile, neque ad signum per quod representabile est; imo quia minus dependens est in suo ordine a potentia, quam potentia ab ipso, non habet ut objectum relationem mutuam ad potentiam. Et sicut ipsa scientia et potentia reali relatione tertii generis respiciunt objectum, licet objectum non reali relatione se habeat ad potentiam, quia

sufficit ad hoc realitas termini in esse rei et non in formalitate termini, ut q. xvii, art. v dictum est; ita et relatio signi ad idem objectum ut significabile potentia, realis est, quia in esse rei signatum est reale, licet relatio signati ad potentiam vel ad ipsum signum realis non sit.

Ad ultimam probat. respondetur quod exercitium signi non ponit aliquid in signato, cum potius signum a signato respiciat, et pendeat, utpote pro ipso substituens; si autem realiter mutaret signatum, realiter respiceret signum a quo immutaretur. Unde ex eo quod non realiter immutat, non sequitur quod signum realiter non respiciat signatum, sed quod signatum realiter non respiciat signum, quod libenter concedimus; sed oporteret probare quod signum non realiter immutatur, vel pendet a signato pro quo substituit. Respectu vero potentia movet quidem signum realiter objective, non effective agendo, ut infra dicitur. Sed talis motio est signi non ut signum formaliter, sed ut objectum; movere autem substituendo pro alio est actus signi, seu significare, sed importando relationem substituti, ideo quatenus signum non respicit directe potentiam, sed signatum pro quo substituit ad movendum potentiam.

Tertio arguitur: Signum naturale et ad placitum conveniunt univoce in ratione signi, ergo non potest alterum esse reale, alterum rationis, quia ad relationem realem et rationis nihil est univocum, nec utrumque aliquid est reale, cum signum ad placitum constet esse aliquid rationis ergo utrumque aliquid rationis est. Antecedens probatur. Ratio objecti seu cognoscibilis est univoca in ente reali et rationis, quia ad univocas scientias, et potentiam eandem pertinet; Logica enim quæ agit de ente rationis, et Metaphysica quæ de

ente reali, univoce sunt scientia, ergo et objecta earum univoce sunt objecta et scibilia. Ergo similiter univoce sunt signa; siquidem ratio signi et significabilis est de genere objecti, et cognoscibilis pro quo substituit.

Confirmatur illo vulgari argumento, quia signum in communi est determinata species entis seu relationis, ergo debet poni in determinato genere, non vero abstrahere a reali, et rationis. Imo in ipsa relatione non apparet in quo genere determinate ponatur; nam in genere mensuræ et mensurabilis non semper ponitur, cum aliquando signum non perficiatur a signato, sed e contra, sicut quando causa est signum causati, ut nubes est signum pluviae, nec facile etiam apparet inter signa quæ sunt effectus, quomodo fumus mensuretur ab igne, quomodo etiam in imagine distinguatur duplex relatio mensuræ, altera in ratione imaginis, altera in ratione signi, siquidem diversæ sunt.

Respondetur verum esse quod ratio cognoscibilis et objecti in ente reali et rationis potest esse univoca; alia enim sunt divisiones entis in esse rei, alia in genere scibilibus, ut bene Cajetanus docet I p. q. 1, art. III. Et sic cum ratio cognoscibilis non sit ratio entis formaliter, sed præsuppositive solum sit ens et consecutum ad ens, verum enim est passio entis quæ non convenit illi dependenter ab existentia et esse, bene stat quod aliquid ens incapax existentia sit capax veritatis, non ut subjectum, sed ut objectum; cæterum ipsa cognoscibilitas et veritas, si considerentur entitative et ut respiciunt sua inferiora, transcendentaliter dicuntur et analogice sicut ens; ut autem præcise dicunt rationem objectivam non entitative in se, sed comparative ad potentiam, possunt in ratione univoca objecti convenire etiam

quæ entitative univoca non sunt, ut Deus et creatura, substantia et accidens in ratione scibilis metaphysici intelligibilis ab intellectu. Cæterum ratio signi, cum non consistat in ratione objecti, sed substitutionis ad alterum quod supponitur esse objectum, ut repræsentetur potentia, non pertinet ad genus cognoscibilis absolute, sed relative et ministerialiter; et pro hac parte aliquid entitativi ordinis induit, scilicet ut relatio est et ut trahit genus cognoscibilis ad genus relativi, et pro hac parte non convenit univoce relatio signi naturalis, quæ realis est, cum relatione signi ad placitum, quæ est rationis.

Ad confirmationem responsum est art. præcedenti, circa finem. Quod vero additur de specie in qua ponitur signum in genere relationis. Resp.: pertinere ad genus mensuræ et mensurati. Semper enim signatum se habet ut principale repræsentandum, et signum ut deserviens et ministrans in hoc genere, sicque respicit suum principale ut mensuram extrinsecam, per accessum ad quam magis signum perficitur, quanto melius repræsentat. Et ita fumus respicit ignem ut mensuram in ratione repræsentabilis, non in genere entis. Et imago respicit exemplar ut mensuram in imitatione et deductione ex ipso, in ratione vero signi tanquam mensuram in genere repræsentabilis, et manifestabilis potentia.

ARTICULUS III.

Utrum sit eadem relatio signi ad signatum et potentiam.

Certum est in signis externis, et quæ prius cognoscuntur quam ducant ad signatum, inveniri ordinem ad potentiam, sicut in reliquis objectis cognitis, et terminantibus

cognitionem, cum clare appareat talia signa cognosci ut objecta, sicut fumus prius videtur ut objectum, deinde ex cognitione sui ducit in signatum. Unde respectus, seu ordo signi ad potentiam in ratione objecti distinctus debet esse ab ordine, seu respectu in ratione signi, cum in hoc respectu objecti conveniat cum aliis objectis quæ signa non sunt, et eodem modo atque illa potentiam respicit objective. Ut ergo non solum pure objective, sed etiam significative respiciat potentiam, inquirendum restat an illam et relatio qua significatum respicit, et in ordine ad quod rationem signi induit, illam et etiam respiciat potentiam cui signatum hoc manifestandum est a signo; an vero relationem habeat ad signatum purificatam et absolutam a respectu ad potentiam, alia vero relatione respiciat potentiam in ratione objecti, et utraque concurrat ad rationem signi constituendam, vel etiam in ipsa ratione signi præter rationem objecti reperitur duplex relatio, altera ad potentiam, altera ad signatum.

Et consurgit difficultatis ratio quia ex una parte signum non respicit solum signatum in se, sed in ordine ad potentiam, cum in definitione signi ordo ad potentiam includatur, scilicet quod sit manifestatio-um potentia etc. Si ergo ratio signi respectum istum dicit ad potentiam, vel unica et eadem relatione respicit utrumque, et currunt difficultates infra attingendæ, quia sunt termini omnino diversi, cum respectu potentia sit solum relatio rationis, respectu signati realis, respectu signati sit ordo mensurati ad mensuram, respectu potentia e contra potentia sit mensurabilis ab ipso signo, ut ab objecto cognito. Vel est diversa relatio signi ad potentiam et signatum, et sic non erit signum in prædicamento relationis,

quia in ratione signi non est unica relatio, sed pluralitas relationum.

SIT NIHILOMINUS CONCLUSIO: Si potentia, et signatum considerentur ut termini directe affecti per relationem, necessario exigunt duplicem relationem in signo. Si vero consideretur potentia ut terminus in obliquo affectus, sic unica relatione signi attingitur signatum et potentia, et hæc est propria et formalis ratio signi. — Itaque potest aliqua relatio una et eadem existens terminari ad duos terminos, alterum in recto, alterum in obliquo, quod est simpliciter habere unum tantum terminum; in ratione vero termini directe affecti, duo termini duas exigunt relationes. Non conveniunt in hac conclusione plures ex recentioribus. Aliqui enim existimant signum consistere in duplici relatione ex æquo concurrente, altera ad signatum, altera ad potentiam. Alii vero etiam in signo, ut distinguitur ab objecto, duplicem relationem solam agnoscunt signati et potentia, licet non ex æquo constituentem rationem signi, intrinsece tamen et essentialiter requisitam: quomodo autem una relatio comparetur ad aliam, an ut genus, vel ut differentia, vel ut passio, vel ut modus, difficillime explicant. Alii ex potentia et signato conflant unum integrum terminum formalem, quasi ex materialibus partibus. Alii extrema oppositione inter se, negant signum ut signum respicere potentiam. Quidam vero, non respicere signatum, sed totam essentiam signi consistere in quadam apprehensibilitate a potentia ut medium ad cognoscendum aliud. Quæ opiniones extremæ licet communiter rejiciantur, quia definitio signi utrumque postulat, et signatum quod manifestetur, et potentiam cui repræsentetur; tamen aliqui concedunt de intrinseca ratione signi solum esse terminare

posse potentiam, ut medium per quod vel in quo cognoscitur signatum, non vero esse de intrinseca ratione ejus quod referatur ad potentiam, neque reali aut transcendentali ordine, neque relatione rationis, licet ex parte nostri modi concipiendi sine tali ordine non apprehendatur.

Nihilominus conclusio posita probatur. Et quoad primam partem, quod potentia et signatum ut termini directe affecti postulent duplicem relationem, ex eo constat quia sic considerati distinguuntur, et in esse rei, et in ratione formali terminandi. In esse rei, quia signatum est aliquid extra potentiam, et ab illa distinctum, sicut ignis cognitus ex fumo, hos ex vestigio. In ratione formali terminandi, quia potentia tantum est terminus qui directe respicitur, in quantum movetur ab alio, vel aliquid terminatur ab ipsa; nec enim potentia, ut potentia cognoscitiva est, ab aliquo extrinseco directe pendet, nisi vel ut movente, vel terminante, id est principio, vel termino sui actus; quidquid præter hoc est, non se habet potentia ad illud directe. Sub ratione autem moventis vel terminantis non terminat signatum relationem signi; constat enim quod signatum neque movetur a signo, neque terminatur ad signum, cum non versetur circa signum. In summa, relatio ad potentiam et relatio ad signatum opposito modo procedunt, cum potentia sit mobilis a signo, movetur enim ut a repræsentante signatum; ipsum vero signatum non est mobile a signo, sed manifestabile, seu id pro quo vices gerit signum in representatione; ergo si istæ relationes sumantur in recto respiciunt distinctos terminos etiam formaliter in ratione termini.

Et non potest dici quod signum

terminativum sit ad potentiam, non vero relativum ad illam. Repugnat enim intelligere quod signum non dicat relationem ad signatum, ut ex ipsa definitione, et D. Thoma supra ostendimus. Implicat autem referri ad signatum, si absolvatur a potentia et sine ordine aliquo ad ipsam concepiatur, quia in tantum respicit signatum, in quantum illud defert et præsens potentiae; ergo ista relatio ad signatum ut potentiae manifestandum repugnat quod absolvatur a potentia; si autem respectu potentiae non absolute se habet, sed dependenter et ordinate ad illam, consequenter relationem habet ad illam.

Et confirmatur: quia licet objectum respectu potentiae non constituatur per se in relatione ad illam, sed potius potentia ab illo dependeat; tamen signum quod gerit vires objecti in representando et exhibendo se potentiae, necessario includit hanc relationem; omnis enim representatio est sicut unio, sive praesentia unius ad aliud. Omnis autem unio, omnis praesentia et conjunctio involvit intrinsece respectum ad id cui praesens et conjunctum redditur; omnis enim praesentia, et conjunctio respicit extremum cui conjungitur, nec aliter potest concipi. Ergo licet objectum in ipsa intrinseca ratione objecti, quod est specificare vel terminare, non includat respectum ad potentiam, tamen representatio objecti, quae est sicut applicatio et conjunctio ejus ad potentiam, intrinsece dicit ordinem ad potentiam cui fit conjunctio et applicatio. Signum autem subservit objecto, et substituit pro eo in ipsa ratione representandi, non in ratione constitutiva objecti principalis; ergo signum intrinsece involvit ordinem ad potentiam, et non solum terminationem ut medium, quia non stat esse medium in

vi representationis et applicationis, nisi per ordinem ad terminum, cui fit representatio; fit autem potentiae.

Secunda vero pars conclusionis probatur. Relatio signi ad signatum est relatio per modum representationis seu applicationis ejus ad potentiam, ergo ita debet respicere signatum ut terminum directum et quod sui respectus, quod etiam attingat potentiam in obliquo, et ut terminum *cui*. Repugnat enim in istis relationibus, et quae per modum substituentis et representantis se habent, quod respiciant id cuius gerunt vires et non id propter quod, vel in ordine ad quod substituant, quia substituens seu gerens vires alicujus secundum aliquam determinatam rationem et in ordine ad aliquem determinatum finem gerit vires illius; alioquin substitutio illa determinata non esset, cum ex fine propter quem fit, determinetur; ergo si relatio representantis et substituentis vicem alicujus personae est determinata, oportet quod ita respiciat illam personam, quod etiam attingat id propter quod et in ordine ad quod substituit, inde enim determinata substitutio est. Et ita cum signum sit vires gerens et representans signatum, substituensque pro illo determinate ut potentie reddat praesens objectum, necessario in ipsis visceribus et intima ratione talis substitutionis et representationis signati, ut determinata est, involvit respectus aliquis ad potentiam, quia ad hoc substituit ut potentiae representet.

Quomodo autem eadem relatio dicatur attingere in recto signatum, et potentiam in obliquo. Omissis multis et variis explicationibus, illa adaequatur videtur quod signum respicit potentiam in obliquo, quatenus in ipso signato includitur esse manifestabile potentiae; et ita cum

signatum non respiciatur ut est aliquid absolute in se, vel secundum alium ordinem, sed ut manifestabile potentiae, necessario ipsa potentia tangitur in obliquo ab illa relatione, quae attingit signatum, non sub alia consideratione quam ut manifestabile potentiae. Sicut religio respicit pro objecto formali cultum, ut exhibendum Deo, non quod Deum respiciat in recto, sic enim esset virtus theologica, sed cultum in recto, Deum vero in obliquo, quatenus Deus continetur in cultu ut terminus cui exhibetur, et religio respicit cultum ut subest illi termino, et non absolute, vel sub alia consideratione. Et idem est in amicitia ordo ad bonum quod volo amico; nec enim terminatur ordo ille ad bonum volitum absolute, sed ut est referibile amico, et amicus ut terminus illius boni in aliquo eadem relationem terminat, licet non ut objectum directum, sed ut inclusum in objecto directo, eo quod respicitur illud ut ad istud et non absolute. Verum quidem est quod ut signum respiciat signatum hoc modo, id est ut manifestabile potentiae, praesupponitur essentialiter quod ipsum signum alia relatione respiciat potentiam, vel tanquam objectum apprehensibile, vel tanquam forma constituens apprehensionem, si sit signum formale, et sic deserviat ad deveniendum in notitiam allerius ut signum instrumentale, vel formale. Caeterum ista relatio signi ad potentiam, ut diximus in initio art., non est signi ut signum formaliter, sed ut objecti vel formae; praesuppositive autem ad signum requiritur, quia etiam est objectum movens potentiam, et nisi moveat ut objectum non manifestabit ut signum, formaliter autem una relatio distinguitur ab alia. Et licet ex vi solius respectus ad signatum, in quo oblique includitur potentia cui ma-

nifestabile est, non exerceat representationem nisi adjungatur motio potentiae, ut objectum motivum est, tamen ex respectu illo ad signatum habet quod illa motio significativa sit, id est vicaria et substituens pro alio quod significat, non principalis pro se.

Ex quo deducitur apprehensibilitatem signi non esse ipsam rationem fundantem, cum esse apprehensibile seu cognoscibile sit ratio objecti ut objectum, quae solum praesuppositive ad rationem signi requiritur; sed fundamentum esse ipsam rationem medii, quam habet ad significatum ut manifestabile potentiae, substituendo pro ipso in ratione, movendi et representandi. Multo minus esse cognitum seu apprehensum in signo, quod aliqui vocant apprehensibilitatem proximam, fundat autem complet rationem signi, quia esse cognitum non pertinet ad rationem signi, sed ad exercitium ejus; quando enim actu representat actu est cognitum, non ut representativum sit.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Relatio signi ad signatum in signis naturalibus est realis, ad potentiam vero in eisdem est rationis, ergo non potest esse unica relatio. Antecedens pro prima parte constat ex praeced. art. Pro secunda probatur: Quia relatio ad potentiam est relatio signi in quantum apprehensibile est a potentia, sed relatio apprehensibilis seu cognoscibilis ad potentiam cognoscen-tem est relatio rationis, etiamsi sit apprehensibile ut signum, quia esse apprehensibile vel apprehensum, sive in signo sive in objecto, nihil reale ponit in ipso; cognitio enim seu apprehensio solum est realiter in potentia, in re vero apprehensa, quaecumque illa sit, non ponit rea-

litate. Idem argumentum fit ex diverso modo, et specie relationis ad potentiam et ad signatum : nam relatio signi ad signatum est mensurati ad mensuram, quia signatum est principale pro quo substituit et vices gerit signum, ut sæpe dictum est, signi vero relatio ad potentiam est e converso mensuræ ad mensuratum; signum enim respicit potentiam relatione non mutua, cum signum teneat se ex parte objecti representantis, et non se habet ut mensuratum a potentia, ergo ut mensurans illam, potentia enim rem apprehensam non mensurat, sed ab ea mensuratur, quia ab ea perficitur.

Resp.: Hæc argumenta et similia, quæ eodem modo multiplicantur, probare id quod a principio diximus, scilicet quod relatio ad potentiam, et ad signatum ut ad terminos directos, non est una relatio, sed multiplex; neutra tamen est relatio signi formaliter, sed relatio directe respiciens potentiam est relatio objecti sub ratione et formalitate objecti, respiciens vero rem signatam directe est in ratione causæ vel effectus, aut alterius similis rationis, unde res quæ est signum determinatur ut sit aliquid signati, et sic illud potius quam aliud representet. Cæterum relatio ipsa signi formalissime loquendo, ut signum est, respicit potentiam in obliquo, quatenus non respicit signatum absolute, sed ut manifestabile potentie, unde non relatione rationis tangit hoc modo potentiam; licet enim signatum respiciat potentiam relatione rationis, utpote per modum objecti, tamen esse manifestabile potentie in ipso signato aliquid reale est; est enim id a quo ut ab objecto perficitur potentia ut a cognoscibili, licet hoc reale, quod in signo datur et a signo respicitur, ad potentiam se habeat respectu quo-

dationis, et quia signum attingit illud ut potentie manifestandum, dicitur potentiam attingere in obliquo, quatenus virtualiter includitur in signato, quod est alicujus potentie objectum. Et hoc modo non repugnat relationem realem, quæ terminatur ad signatum, terminari ad potentiam in obliquo et virtualiter, quia non ad ipsam potentiam directe terminatur, sed ad objectum potentie, quatenus objectum manifestabile seu cognoscibile est ab ipsa, ubi totum quod attingitur actu et formaliter reale est, et solum potentia cuius est objectum intrat ibi de connotato, et in obliquo; sicut scientia quæ agit de coloribus ut sunt objectum visus, et scientia quæ agunt de aliis objectis potentiarum realiter respiciunt talia objecta, licet ipsa includant virtualiter ordinem ad potentias, quarum sunt objecta, qui ordo est rationis in ipsis objectis, non ordo scientiæ ad ipsa objecta rationis est. Ille vero respectus, quo signum respicit directe potentiam, movendo eam tam ad cognoscendum se, quam signatum cuius gerit vices, respectus rationis est, sed distinctus a relatione qua respicit signatum, quia est respectus objecti, non formaliter signi ut signum. Et hinc patet ad secundum argumentum, quod procedit de relatione qua signum directe et formaliter respicit potentiam, quæ est relatio mensuræ seu objecti mensurantis, non de relatione qua respicit signatum quatenus objectum manifestabile potentie, ubi potentia solum in obliquo et virtualiter attingitur, non per respectum rationis. Et sic signum non est mensura potentie, sed instrumentum signati ad illam.

Secundo arguitur: Termini isti, scilicet signatum et potentia sunt distincti etiam in formalitate ter-

mini, cum unus sit terminus ut *quod*, et directe affectus, alius sit terminus ut *cui*; distinguuntur ergo plus quam materialiter, quando enim signum habet plura signata inadæquata, tunc se habet ad illa ut ad plures terminos materialiter diversos, ergo plus quam materialiter distinguuntur in ratione terminorum potentia et signatum.

Confirm.: Quia ex ordine ad potentiam distinguuntur specificæ signa, ut patet in signo formali et instrumentali, quæ sunt diversa specie in genere signi, et non distinguuntur ex parte significati; possunt enim idem representare conceptus, v.g., ignis, et fumus qui est signum ignis, sed distinguuntur ex modo se habendi erga potentiam informando, vel obijciendo; ergo ordo ad potentiam habet se in recto, et non in obliquo in signo, siquidem illud specificat et distinguit. Potest etiam e converso fieri hoc argumentum: quia potest signum dividi per diversas species secundum ordinem ad signatum, manente invariato ordine ad potentiam, ergo signum est quod sunt relationes distinctæ, alioquin variata una variaretur et alia. Antecedens vero constat. Nam diversi conceptus variantur ex diversis objectis representatis, manente relatione ad potentiam ejusdem rationis in omnibus. Conf. sec.: II. Ratio signi et ratio imaginis in hoc differunt quod imago non respicit potentiam cui representet, sed exemplar seu ideam cuius sit imitatio, si quid vero representat potentie, per accidens est ad imaginem; signum vero per se respicit potentiam, ut cui representet; ergo relatio ad potentiam signo est intrinseca, et de constitutivo ejus, cum essentialiter distinguit signum ab imagine. Denique tertio confirmatur: Quia manet relatio ad potentiam in signo, destructa relatione ad signa-

tum, ut patet quando signatum non existit, et tamen signum ducit potentiam ad notitiam illius sicut antea; ergo respicit potentiam in ratione ductivi et significativi sicut antea, et sic manet relatio ad potentiam.

Resp. ad principale argumentum quod signatum quod representatur, et potentia cui fit representatio, non sunt duo termini adæquati et distincti in ratione termini, sed unum terminum integrant, qui constat ex directo et ex obliquo. Sicut in religione cultus qui exhibetur, et Deus cui exhibetur, non sunt duo termini adæquati, sed unus terminus integer religionis; et credere Deo, et Deum, non sunt duo termini sed unus fidei, quatenus sic attingitur unus terminus, quod non absolute et secundum se terminat, sed ut modificatur et respective seu connotative se habet ad aliquid aliud, sicut signatum attingitur ut representabile potentie.

Ad 4 confirm. resp.: Quod divisio signi in formale et instrumentale est divisio per diversas species, quæ directe non sumuntur ex solo diverso respectu ad potentiam, sed ex diversa relatione ad signatum ut diverso modo representabile potentie. Est enim representabile ali-quod objectum duplici medio representativo, scilicet medio *in quo*, et medio *per quod*; et primum fundat representationem formalem intra potentiam informantem, secundum representationem instrumentalem extra potentiam moventem. Unde in ipso signato representabili invenitur diversa ratio, seu fundamentum ad terminandum istas diversas representationes, seu modos representandi in signis, licet res representata materialiter sit eadem; et similiter presupponit in ipsis signis diversum modum movendi et representandi potentie, scilicet ut

objectum extra, vel ut forma ad intra, hoc tamen præsuppositivè se habet ad rationem signi, formalissima vero ratio se habet ad signatum, ut tali modo, vel tali representabile. Et ex hoc patet ad alteram partem argumenti, quod ordo ad potentiam licet sit ejusdem rationis in diversis signatis, non tamen requiritur quod distincta relatione attingatur, quia bene stat quod relationes signi specie varientur ex diversitate objecti representabilis, licet convenient, seu non differant ex parte connotationis in obliquo incluse, sicut fides et opinio conveniunt in obscuritate, non in ratione specificante.

Ad 2 confirm. resp. quod, quia signum respicit signatum præcise ut representabile ad potentiam, ut vices ejus gerens, et consequenter inferius ipso, imago autem respicit suum exemplar ut imitabile, et ut principium a quo originatur et exprimitur, et sic potest illi non inæqualis esse, ideo ex parte ipsius termini quem directe respiciunt habent distinctas formalitates, seu rationes formales terminandi, licet ad unam sequatur ordo ad potentiam in obliquo, aut etiam præsupponatur, in alia non; et ita formalis ratio distinguens in utroque est ratio signati ut sic, ratio exemplaris ut sic, non ipsa potentia directe tacta.

Ad 3 confirm. resp. quod destructo ordine ad signatum, destruitur ordo ad potentiam, qui in ipso signato in obliquo et connotato includebatur. Quia tamen remanet fundamentaliter et virtualiter ordo iste in signo ad signatum non existens, remanet etiam fundamentaliter ille ordo ad potentiam, qui cum signato vadit; formaliter tamen retinere potest signum rationem objecti moventis vel formæ representantis, quæ est alia relatio a signo.

ARTICULUS IV.

Qualiter dividatur objectum in motivum et terminativum.

Supponendæ sunt definitiones istorum objectorum, quas i. lib. Sum. tradidimus. Et illis suppositis.

SIT PRIMA CONCLUSIO: Objectum in communi, ut abstrahit a motivo et terminativo, consistit in hoc quod sit aliquid extrinsecum, a quo sumitur et dependet intrinseca ratio et species alicujus potentiae vel actus, et hoc reducit ad genus causæ formalis extrinsecæ non causantis existentiam, sed specificationem. — Ut conclusio intelligatur advertit, ex Cajetano i p. q. lxxvii, art. iii, quod aliqua res sunt prorsus absoluta, in sui specificatione et constitutione a nullo extrinseco dependentes, ut substantia, quantitas etc. Aliæ sunt prorsus relative, quæ totum suum esse habent ad aliud, et ab illo dependunt ut a puro termino. Aliæ sunt mediæ inter istas, quæ in se quidem habent quidditatem et essentiam absolutam, ita quod aliquid aliud habent quam respicere et referri; tamen in sui constitutione et specificatione dependent ab aliquo extrinseco, non ad respiciendum, sed ad agendum vel causandum, aut aliquid negotiandum. Et sic se habent potentia et actus, et habitus circa ea quæ attingunt, dicunturque habere ordinem transcendentalem ad ea.

Et bene nota quod aliud est rem aliquam esse omnino absolutam ab aliquo extrinseco in specificatione sua, aliud in existentia sua. In existendo enim nulla res est absoluta ab aliquo extrinseco, nisi solus Deus qui est a se, reliqua sunt a Deo. At vero in præsentia loquimur de dependentia rei ab aliquo extrinseco in specificatione sua, et sic objec-

tum se habet ad potentiam; nec enim ad potentiam vel actum se habet ut efficiens seu influens existentiam, id enim non ad objectum pertinet, sed ad producens; ab objecto autem pendet specificatio actus vel potentiae secundum se, etiam existentia smota.

Denique differt objectum ab idea, seu causa exemplari, etiamsi causa formalis extrinseca sit, tum quia idea est ad eujus similitudinem fit ideatum; objectum autem non est id ad eujus similitudinem se habet potentia vel actus ejus; tum quia idea dicit causam exemplarem per modum originis, objectum autem non est principium originis respectu potentiae, vel actus; tum denique quia idea est causa exemplaris efficax, et pro hac parte etiam causal existentiam, influit enim ad formandum rem in actu et in singulari, sicque est in intellectu practico, qui se extendit ad opus et ad existentiam effectus; objectum autem non movet quoad exercitium seu efficientiam, sed solum quoad formale, et quoad specificationem.

Sic ergo conclusio posita sumitur ex D. Thoma i-II, q. ix, art. 1, dicente: « Quod secundum rationem objecti specificatur actus, et quod objectum movet determinando ad modum principii formalis, a quo in rebus naturalibus specificatur actio. » Et i p. q. lxxvii, art. iii, dicit: « Quod objectum ad potentiam passivam comparatur ut principium et causa movens, ad actum vero potentiae activæ comparatur ut terminus et finis; ex his autem duobus, inquit, actio speciem recipit, scilicet ex principio, vel fine seu termino. » Ergo sentit D. Thomas objectum passivæ et activæ potentiae convenire in hoc quod est specificare actum. Ac denique, ii de Anima, lect. vi, circa finem: « Manifestum est, inquit, quod omne

objectum comparatur ad operationem animæ vel ut activum, vel ut finis; ex utroque autem specificatur operatio. » Ubi ly omne universalem rationem objecti explicat.

Et hujus ratio est quia licet potentia activa et passiva fundentur in rationibus ita diversis sicut sunt actus et potentia, quia una est ad agendum, alia ad recipiendum, ut optime docet S. Thomas, i p. q. xxv, art. 1, tamen utriusque objectum convenit in hoc quod est determinare, vel perficere extrinsece potentiam vel ejus actum. Nam respectu potentiae passivæ constat quod objectum se habet ut perficiens extrinsece, cum reducat illam de potentia ad actum, comparatur enim ad illam ut principium actus ejus, quod pertinet ad actualitatem et perfectionem; ad potentiam autem activam comparatur ut terminus et finis. Licet autem quod est pure terminus non perficiat, sicut in relativis, eo quod relatio non tendit agendo, sed pure respiciendo, et similiter quod est pure effectus non perficiat, sed pure perficiatur, sicut creatura respectu Dei, quæ ita efficiuntur a Deo quod ab earum terminatione non pendet; tamen in actibus creatis terminatio dat perfectionem actibus, quia si terminati non sint, perfecti non sunt, nec completi, sed quasi in via et tendentia; perficiuntur ergo determinatione ipsa ad quam tendunt. Et ita dicit S. Thom., vii de Potent., ar. 1: « Quod in ipso effectu seu passione attenditur quoddam bonum et perfectio moventis, sicut in univocis agentibus, quæ per suos effectus perpetuant esse speciei, et in aliis, quæ mota movent, vel agunt, vel causant, nam ex ipso suo motu ordinantur ad effectus producendos, et similiter in omnibus, quibus quodcumque bonum causæ provenit ex effectu. » Ita D. Thomas. Ex qua doctrina constat quomodo

objectum terminativum possit esse perfectivum potentiae, vel actionis.

SECUNDA CONCLUSIO : In objecto motivo etiam ut a terminativo distinguitur, salvatur vera ratio objecti. — Est contra aliquos, qui existimant rationem objecti in solo terminativo salvari, excludunt autem motivum a ratione objecti, quia dicit efficientiam; objecto autem ut objecto, non convenit efficere, sed specificare.

Cæterum magna æquivocatio committitur in illo termino *motivum*, applicando illud solum causæ efficienti, cum etiam aliis causis applicetur, sicut finis dicitur movere, et objectum propositum per voluntatem movet illam, et exemplar movet ad sui imitationem. Sic ergo distinguimus motivum per modum exercitii, et per modum specificationis, et illud primum pertinet ad causam efficientem, hoc secundum ad objectum formale. Et constat hoc ex D. Thoma, locis cit. præc. conclus. Ibi enim perspicue docet S. Thomas objectum motivum specificare potentiam passivam, et comparari ad ipsam ut principium movens, et sic est prius suo specificato in via definiendi; ergo in ratione motivi habet veram rationem objecti, et non efficientiæ; efficiens enim in quantum efficiens respicit esse rei, quod producit, non specificationem, nec definitionis principia, cum tamen D. Thomas specialiter in II de Anima, lect. VI, cit., dicat : « Quod objecta sunt priora operationibus animæ in via definiendi », et locutus fuerat tam de objectis terminativis, quam activis seu motivis. Ratio ergo motivi non efficientiam dicit in objecto, sed intra limites objectivæ formæ, id est specificativæ continetur. Ac denique confirmatur quia potentia passiva in quantum talis ab aliquo extrinseco specificabilis est, siquidem ex

specie sua ordinatur ad illud, atque adeo species ejus non est omnino absoluta in se et independens ab omni extrinseco; quidquid autem non est omnino absolutum in se, sed ex sua specie ordinabile ad aliud, specificabile est ab illo; sed potentia passiva ut talis non comparatur ad extrinsecum specificativum ut ad terminum, sed ut ad motivum, quia est in potentia ut actuetur, non ut actualitas ejus terminetur, est enim potentia passiva, non activa; ergo id quod est motivum ejus, est vero objectum specificativum.

Dices : Saltem objectum motivum debet efficienter concurrere cum potentia ad actum, ergo ratio motivi in objecto pertinet ad genus efficientiæ. Resp. : hoc in primis non currere respectu omnis potentia, sed tantum in potentia cognoscitiva, in qua est probabilis quod species in genere efficientis concurrat ad actum cum potentia. Cæterum hæc efficientia non est formalis et per se ratio speciei, quæ per se solum dicit quod sit representativa et vicaria objecti, a quo dependet actus in specificatione. Quod vero etiam dependeat effective quoad esse, non pertinet ad objectum, quatenus objectum, sed quia intrinsece determinat et actualat potentiam, quæ sic actuata et determinata influit effective in actum; ideo sicut virtus potentia effectiva influit, etiam ejus actualitas intrinseca, et determinatio objecti influit.

Si autem inquiras quomodo intelligatur ratio motivi in causa objectiva, supposito quod non est movens per modum efficientis. Resp. ex dictis quod est movens quoad specificationem, non quoad exercitium. Quod explicatur ex D. Thoma, I-II, q. IX, art. I, dicente : « Quod potentia seu vis animæ potest dupliciter esse in potentia, uno modo quantum ad agere vel non agere; alio modo

quantum ad agere hoc vel illud; sicut visus quandoque videt, quandoque non videt, et quandoque videt hoc, puta album, quandoque aliud, puta nigrum : indiget ergo movente et determinante quantum ad ista duo. Et determinans seu movens ad agere, vel non agere, dicitur movere ex parte subjecti, seu exercitii; movens autem ad agendum hoc vel illud, dicitur movere, et determinare ex parte objecti. » Et ita subdit S. Thomas : « Quod objectum movet determinando actum ad modum principii formalis. » Distinguitur ergo movere per modum agentis, seu ex parte subjecti et exercitii, quod pertinet ad genus causæ efficientis, a motione per modum objecti motivi, quod reducitur ad genus causæ formalis extrinsecæ, quæ non consistit in alio quam quod aliqua potentia, ut eliciat actum talis vel talis speciei, indigeat actuari seu ordinari ad objectum extrinsecum, non solum in terminatione actus, sed etiam in elicientia et principio illius, quia etiam ut eliciat potentia non est sufficienter determinata ad speciem actus, sed determinatur seu movetur, et completur ab objecto.

Ex quo sequitur quod, licet aliquando in objecto motivo, ut de facto moveat, intervenire debeat alieuius rei productio, quæ ad genus causæ efficientis pertinet, non tamen in hoc per se consistit formalis ratio objecti moventis, sed per accidens aut concomitanter se habet. Quod maxime contingit in potentis cognoscitivis, quæ non possunt moveri ab objectis nisi imprimantur in eis et producantur effective species : sed tamen productio effectiva specierum non est causalitas objectiva in ratione formali objecti motivi; nam producere effective species non pertinet ad rationem objecti, ut patet in nostro intellectu, et in an-

gelico, nam in nobis intellectus agens est qui effective producit species, non objectum, et in angelis Deus infundit species, quod est effective eos producere; objecta vero non agunt effective in intellectum angeli secundum sententiam S. Thomæ. Et in omnium sententia constat Deum in scientia infusa producere seu infundere species effective, non ab objectis ipsis produci. Salvatur ergo ratio efficiendi species sine ratione objecti specificantis, et e contra, ac proinde formalis ratio objecti motivi specificantis non consistit in efficientia specierum.

Sequitur secundo objectum motivum tantum non esse formaliter idem quod signum instrumentale, neque objectum terminativum tantum idem quod objectum secundum, licet sæpe ista materialiter coincidunt. Primum constat quia ratio objecti motivi tantum, licet moveat ad aliud præter se, tamen non directe respicit signatum quod representet et cuius vires gerat, sed directe respicit potentiam ut a se movendam. Unde habet se in linea objecti coordinati potentia, non in linea representationis vires gerentis pro alio, et coordinata rei representata. Sunt ergo formalitates diversæ, quia in reo diversos terminos respiciunt, ut signum dicit rationem medii ductivi ad aliud objectum, motivum rationem principii moventis potentiam. Unde objectum motivum non dicit quod sit aliquid inferius eo ad quod movet, ut cum per ens reale movetur quis ad cognoscendum ens rationis, et per Deum movetur ad cognoscendum creaturas, et per essentiam angeli ad cognoscendum ejus accidentia; signum autem, ut signum, semper est quid imperfectius re signata, ut pole vires ejus gerens et loco ejus substituens in genere cognoscibili. Et inde est quod genus signi est relatio prædicamen-

talís, ut supra diximus; ratio vero objecti motivi non est relatio prædicamentalis, cum objectum non respiciat potentiam, sed ab ea respiciatur, utpote secundum relationem mensuræ et mensurati, quæ non est mutua.

Secundum vero constat cum per imaginem cognosco prototypum, aut per vestigium bovem; sunt enim objecta terminativa tantum prototypus et bos, utpote per alterius objecti species cognita, et tamen non sunt objecta secundaria, sed principalia, utpote primo et per se intenta, imago autem et vestigium ut deducuntur ad illa.

ULTIMA CONCLUSIO: Objectum terminativum respectu potentie cognoscitivæ, et appetitivæ etiam habet rationem causæ formalis extrinsecæ. Est contra aliquos recentiores, qui existimant objectum terminativum habere rationem puri termini, sicut terminus respectu relationis prædicamentalis. Sed conclusio posita sumitur ex D. Thoma, I-II, q. XVIII, art. II, ad 2, ubi dicit: « Quod objectum non est materia ex qua, sed circa quam, et habet quodammodo rationem formæ in quantum dat speciem. » Ubi clare loquitur S. Doctor de objecto terminativo, nam materia circa quam non est principium actus movens potentiam ad eliciendum actum, sed terminans actum, quia circa illam versatur actus: ergo objectum terminativum extrinsecè specificat, nam a termino sumit motus speciem suam, ut dicitur in v Physic. Sumitur etiam ex D. Thoma in I, dist. I, q. II, art. I, ad 2, ubi inquit: « Quod objectum operationis terminat et perficit ipsam, et est finis ejus. » Omne autem perficiens habet se formaliter respectu perfectibilis, saltem extrinsecè, et cum non sit perficiens definiendo, sed terminando, dicimus quod se habet formaliter extrinsecè.

Deinde probatur quia objectum terminativum non se habet ut purus terminus, sicut respectu relationis prædicamentalis; objectum enim terminativum specificat potentiam activam, quæ non est relatio prædicamentalis, sed transcendentali ordine respicit objectum; ergo objectum non est purus terminus, alias solum terminaret relationem prædicamentalem, non transcendentalem. Quod vero non in alio genere causæ terminet et specificet, nisi in genere causæ formalis, ex eo deducitur, quia non se habet ut causa efficiens, cum non sit principium actionis sed terminus; nec causa materialis, cum non sit subiectum recipiens, aut causa disponens; nec finis, quia finis, vel est finis effectus vel finis causa, seu id cuius gratia. Finis effectus ut effectus non specificat, quia ut effectus non perficit actum, vel potentiam activam, sed perficitur, seu fit ab ea, nec causat ipsam ut effectus, sed ab ea causatur. Finis autem ut causa non specificat actum terminative, sed movet efficientem metaphorice, et sic non respicit specificationem actionis, seu essentialè prædicamentum ejus, sed existentiam, ad illam enim movet; ideoque ut finis inter circumstantias numeratur, ut objectum vero specificare potest, ut constat I-II, q. I, art. IV, ubi specificatio actus moralis sumitur a fine, ut est bonum et objectum voluntatis. Et in q. XVIII, art. VI, et q. XIX, art. II, finis dicitur specificare in quantum objectum actus interioris seu imperantis; est autem circumstantia actus imperati, qui est gratia finis. Si ergo ut finis specificet induit rationem objecti, alia est ratio objecti specificantis, alia finis moventis; et sic specificatio pertinet ad genus causæ formalis extrinsecæ, motio finis ad finalizationem moventem ad producendum res in esse, movere autem

ad esse et existentiam est extra specificationem.

Ex his distingues alias divisiones objecti, ut in primarium et secundarium, formale et materiale. Id enim quod per se, vel primo, aut formaliter specificat, seu est forma et ratio specificandi, dicitur per se objectum, seu ratio objecti; reliquum vero dicitur secundario, seu per aliud et materialiter objectum. Et ipsa ratio specificandi secundum se sumpta solet etiam dici ratio sub qua, seu objectum quo; ut autem consideratur in aliqua re afficiendo ipsam, dicitur res sic effecta ratio quæ, objectum vero materiale objectum quod. Exemplum facile est in pariete colorato et lucido respectu visus.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur contra primam conclusionem. Nam intellectus divinus, et ejus potentia vere et proprie habent objecta; versantur enim circa aliquid primo et per se: intellectus circa divinam essentiam, omnipotentia vero circa creaturas; et tamen non specificantur ab ipsis objectis, nam divina potentia non specificatur a creaturis, alioquin ab illis haberet actualitatem et perfectionem, sicut et speciem. Similiter neque essentia divina specificat intellectum divinum, nec enim ibi potest distingui specificativum et specificatum extrinsecum, sicut nec perficiens et perfectibile, actuans et actuabile. Ergo non consistit in hoc, quod est specificare extrinsecè, ratio objecti.

Resp.: in divinis inveniri rationem objecti seclusis imperfectionibus, id est dependentiam ab aliquo ut ab extrinsecè specificante, et formaliter causante; nec enim datur ibi aliqua species seu specificatum, quod sit causatum, et consequenter neque

datur ratio objecti, quod sit causa formalis extrinsecæ. Sed ad actus ad intra scilicet ad intelligere et velle datur ratio objecti, in quantum datur ratio intellecti et intellectivi in actu puro, quæ non sunt distincta, sed unum et idem propter summam eminentiam, ut ex D. Thoma habetur, I p. q. XIV, art. II, et IV. Respectu vero potentie executivæ ad extra seu omnipotentie datur ratio objecti, in quantum creaturæ sunt id circa quod versatur potentia illa executiva Dei, ut purus effectus ejus, non ut perfectivum et specificativum potentie, quæ a se habet omnem perfectionem.

Secundo arguitur contra rationem objecti motivi, quam explicavimus. Nam loquendo de objecto motivo formaliter ut motivum est, vel ly motivum dicitur rationem motionis effectivæ, vel formalis. Si primum, non est proprie et simpliciter objectum, ut supra ostendimus, quia efficiens motio non dat specificationem, sed existentiam. Si secundum, non distinguitur ratio motivi a terminativo, quia utrumque habet eundem modum causalitatis, scilicet formalis, et sic eodem modo specificabit objectum motivum, et terminativum; nec enim ratio principii variat rationem causæ formalis extrinsecæ, atque adeo rationem objecti non habet motivum in quantum motivum, sed in quantum convenit cum terminativo in ratione specificandi extrinsecè, non in quantum rationem habet principii moventis.

Confirm.: Quia si objectum motivum in quantum motivum dicitur propriam rationem objecti, sequitur non dari aliquam rationem objecti in communi, in quo conveniant terminativum et motivum. Nec enim motivo et terminativo potest dari alia ratio communis, nisi respicere

potentiam tanquam aliquid extra illam; hoc autem etiam convenit ipsi actui, qui est distinctum quid a potentia, et respicit ipsam specificando, et tamen non est objectum ejus. Ergo ratio objecti, ut sic, non consistit in hoc quod est respicere potentiam ut aliquid extrinsecum specificans.

Respond. quod in objecto motivo motivum intelligitur de motione formali per modum principii respectu potentiae passivae, ut supra dictum est, ita quod specificatio actus, et non solum exercitium, seu esse illius pendet a tali objecto, non ex parte terminationis, sed ex parte elicentiae et principii. Et quando instatur quod in hoc convenit cum terminativo. Respond. convenire in genere causandi specificationem, sed non in modo, neque in specie actus causata, sicut etiam diversi habitus et actus specificantur eodem modo specificationis in genere, sed non in specie, cum diversae speciei sint. Diversus autem modus specificandi, et diversa specificatio sumitur, ut dictum est, ex eo quod objectum se habeat per modum principii vel termini, id est a quo dependeat specificatio actus vel in sui elicentia, vel in sui terminatione, quia, ut saepe dicit S. Thomas, I-II, q. 1, et q. XVIII, et alibi, a principio et fine sumitur ratio actus. Unde objectum etiam in quantum motivum specificativum est motione formali.

Ad confirm. respondetur quod, sicut potentia in communi abstrahit a potentia activa et passiva, et convenit in ratione principii actus, ita objectum in communi abstrahit a motivo et terminativo, et dicit extrinsecum specificativum potentiae ex parte principii, vel termini. Actus autem vel non est omnino extrinsecus potentiae, cum procedat ab illa; vel potius dicendum est quod

in actu respectu potentiae considerantur duo, scilicet et ratio producti seu effectus, et sic non respicit potentiam specificando, sed ab ipsa recipiendo esse et speciem et naturam; vel consideratur ratio perfectientis potentiam in agendo, et sic non specificat, nisi in quantum tenet se ex parte termini, in quo consummatur actualitas potentiae, et hac ratione induit rationem objecti terminantis, sicut alii effectus respectu suorum agentium in quantum perficiunt, et consummant illa in actu.

Tertio arguitur: Objectum eo modo est motivum, quo potentia illud respiciens est passiva, nam objectum ut motivum correspondet potentiae, ut passivae. Sed potentia cognoscitiva in tantum est passiva in quantum recipit species, in qua receptione objectum non influit ut objectum, sed ut efficiens et imprimens. Ergo ratio motivi non pertinet ad objectum ut objectum, sed ad rationem efficientis seu imprimantis species, siquidem in tantum se habet potentia passiva ut passiva, in quantum antecederet ad actum patitur, et recipit species. In illo autem priori, quo potentia recipit species et movetur, non obicitur objectum, quia non attingitur tunc ut objectum, quando imprimuntur species.

Confirm.: Quia objectum ut motivum, neque potest specificare actum, neque potentiam, ergo nihil specificat. Antecedens probatur. Non specificat actum, quia illud solum est specificabile ab objecto, quod est mobile ab ipso; actus autem non est mobilis ab objecto, cum sit effectus ejus causatus a potentia et ab objecto; ergo non est specificabilis ab objecto motivo, quia motivum, ut motivum, solum specificat mobile ut mobile. Neque potentiam specificare potest, quia objectum non specificat potentiam, nisi mediante

actu, ut docet D. Thomas, I p., q. LXXVII, art. III; ergo si non specificat actum, neque potentiam.

Respondetur quod potentia est passiva, et respectu agentis seu imprimantis species, et respectu formae impressae. Forma autem impressa habet duo, scilicet informare entitative seu physice, et hoc materialiter se habet in specie, et commune est cum ceteris accidentibus, et informare intentionaliter, id est ut representativa est idem cum objecto, et sic objectum informat in eo ordine quo species, scilicet formaliter, licet objectum extra, species intra potentiam; ipsa vero impressio effectiva specierum non est ab objecto ut objective movente, sed a producente species, quae virtus productiva non semper convenit ipsi rei, quae est objectum, sed alteri agenti, ut in nobis intellectus agens, in angelis Deus infundens species. Quare ratio motivi in objecto non est ratio imprimendi vel efficiendi species, sed objective actuandi et determinandi potentiam mediante specie ut intentionaliter, non ut entitative tantum informantem. Et hac ratione salvatur respectu intellectus angeli objectum motivum, non quia movet objectum imprimendo species, sed quia determinat et actual ipsam potentiam formaliter, ut representatum in specie, Deus autem effective illam infundit.

Ad confirm. respondetur: objectum motivum specificare actum determinando seu actuando potentiam passivam, quae est mobilis ab ipso, et principiando, seu causando actum quoad specificationem. Nam objectum motivum, quod specificat actum, non respicit actum ut mobile a se, sed ut principiatum; potentiam vero quam determinat respicit ut mobile. Unde negamus quod objectum motivum specificet mobile, quod est quasi sub-

jectum, sed specificat actum cuius est principium, quasi principiatum a se; actio enim, ut dicit D. Thomas, specificatur a principio et fine; sed quia principiatum movendo ac determinando potentiam ut eliciat talem speciem actus, dicitur objectum motivum.

Quarto arguitur contra rationem objecti terminativi. Nam objectum a nobis constituitur in ratione extrinseci specificativi; sed terminus, ut terminus non specificat actum vel potentiam; ergo terminativum, ut terminativum, non est objectum. Min. prob. primo, quia alias terminus relationis praedicamentalis esset objectum ejus, quia specificat terminando. Secundo, quia specificativum actus et potentiae realis debet esse aliquid reale, cum species ab eo data realis sit; constat autem objectum terminativum non semper esse aliquid reale, invenitur enim ratio objecti etiam in ente rationis, sicut de objecto Logicae diximus, quaest. 1, proemiali. Tertio, quia omne specificativum est causa formalis saltem extrinseca; omnis autem causa formalis est principium dans esse, forma enim est, quae dat esse rei; ergo omne objectum est principium in quantum objectum, et non terminus, quia est causa formalis specificans, et sic erit objectum motivum, quod per modum principii specificat.

Confirm.: Quia objectum motivum et terminativum analogice participant rationem objecti, ergo alterum simpliciter, alterum secundum quid, et non utriusque convenit simpliciter ratio objecti. Antecedens probatur, tum quia utrumque tam objecto reali quam rationis convenit; tum quia potentia activa et passiva analogice se habent in genere potentiae, ut dicitur IX Met., lect. 1, apud D. Thomam: ergo et objectum motivum, et terminativum illis correspondens